

4. Воробйов Ю. Визначення рейтингу вищих навчальних закладів на підставі багатьох показників / Ю. Воробйов, Вассерман О., А. Пашков // Вища школа. – 2003. - №4-5. – С. 43-47.
5. Яременко О. Методика визначення інтегрованого рейтингу вищих навчальних закладів / О. Яременко, О. Балакірева // Вища школа. – 2001. - №6. – С. 58-70.
6. Ніколаєнко С. Рейтингові системи – складові національного моніторингу якості вищої освіти / С. Ніколаєнко // Вища школа. – 2006. - №3. – С. 3-14.
7. Полозов А.А. Кое-что о рейтинге / А. А. Полозов // Высшее образование сегодня. – 2005. -№7. – С. 4-7.
8. Салов В. Уніфікація інформаційної бази і методології оцінювання потенціалу та результативності вищих навчальних закладів / В. Салов // Вища школа. – 2009. - №2. – С. 51-64.

Горпинич О.В.

(Національний гірничий університет)

ОСОБЛИВОСТІ РЕЙТИНГУВАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЄВРОПИ

Постановка проблеми. Освіта як найбільш масштабна сфера українського суспільства є визначальним чинником його політичної, соціальної, економічної та наукової організації. Вища освіта повинна стати стратегічним ресурсом покращення добробуту громадянина та забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету держави на європейському освітянському просторі. Реалізація зазначених завдань повинна супроводжуватися національним та міжнародним моніторингом якості освіти та застосуванням рейтингових систем оцінки результативності діяльності вищих навчальних закладів та в освіті в цілому.

Аналіз останніх досліджень. Сьогодні рейтинги вузів стали частиною системи національної звітності й оцінки якості вищої освіти. Через цю обставину у 2004 р. Європейський центр ЮНЕСКО з вищої освіти (ЮНЕСКО — СЕПЕС) в Бухаресті та Інститут стратегії вищої освіти у Вашингтоні створили Міжнародну експертну групу по визначенню рейтингів (IREG). Експертна група у 2006 р. розробила «Берлінські принципи визначення рейтингів вищих навчальних закладів». За більш ніж двадцятирічний період ранжування університетів світу накопичено багатий досвід, сформувалися принципи та методи рейтингування [1, 2, 3, 4].

Цілі публікації полягають в дослідженні особливостей методології рейтингування європейських вищих навчальних закладів.

Основна частина. Показники якості освіти, на яких будується більшість рейтингів, можна поділити на три категорії: успіхи студентів, досягнення викладацького складу й академічні ресурси вузу (табл. 1).

Таблиця 1

Категорії академічної якості

Категорія	Метод/показник	Переваги
Досягнення викладацького складу	Опитування і дослідження репутації (рейтинг репутації чи програм викладацького складу)	Наочні результати, що збігаються з представленням про ієрархію університетів. Недолік - репутація вузу в цілому може вплинути на оцінку окремої кафедри
	Кількість нагород, що одержано викладачами	Корисний для ранжирування найкращих вузів. Недолік - складність одержання оперативної інформації
	Кількість посилань	Корисний для оцінки впливовості та важливості публікацій викладачів. Недолік - індекс посилань не оцінює якість публікацій
Успіхи студентів	Видатні випускники та успішність кар'єри випускників	Корисний для ранжирування найкращих вузів, що ведуть дослідницьку діяльність. Недолік – інформація, як правило, значної давнини
	Оцінки абітурієнтів на стандартних вступних іспитах	Дані легко одержати. Недолік - успіхи абітурієнтів на іспитах визначаються рівнем підготовки, отриманої до надходження
Академічні ресурси вузу	Сполучення показників, що характеризують ресурси (витрати на навчання, відношення кількості студентів і викладачів, бібліотечні ресурси тощо)	Дані легко одержати. Недолік - не містять інформації про ефективність використання студентами

Рейтинги мають реагувати на зміни в галузі освіти. Однак, необхідно щорічно зберігати визначений набір показників, за допомогою яких споживачі зможуть оцінити стабільність якості даного вузу.

У 2003 р. вперше започатковано складання всесвітніх рейтингів університетів в рамках проекту «Академічний рейтинг університетів світу» (ARWU), який розроблено Інститутом вищої освіти Шанхайського університету. Слід підкреслити, що самою важливою є світова тенденція удосконалення методик ранжування, що використовуються в даний час. Рейтинги університетів відрізняються цілями, що в певній мірі характеризують репутацію університету та є підставою для розподілу державних асигнувань.

Як мета ранжування застосовуються - «Визначити та відзначити кращих» (Азія), «Виявити кращі науково-дослідні університети» (США), «Допомога випускникам шкіл вибрати університет» (Німеччина), «Вибір студентів», (Австралія, Великобританія, Канада, Польща, США), «Міжнародна репутація австралійських університетів» (Австралія), «Вибір студентів з спрямуванням скоріш на викладання, чим на дослідження» (Великобританія). Практика зарубіжного досвіду у сфері застосування ранжування університетів та побудови рейтингів та таблиць свідчить, що в більшості застосовується модель

ранжування «Університет в цілому», що охоплює оцінювання практично всіх напрямів діяльності університету, що впливають на якість вищої освіти [1, 2, 3].

Визначення інтегрального показника якості діяльності вищих навчальних закладів, у першу чергу, обумовлено необхідністю взаємовизнання навчальних програм і університетів у Болонському просторі, викликано потребами як ринку праці (для його орієнтації на випускників тих чи інших університетів), так і абітурієнтів під час вибору місця майбутнього навчання. Постійне визначення та публікація рейтингів університетів породжує здорову конкуренцію між ними, що сприяє підвищенню якості роботи.

Роль світових координаторів з розробки та застосуванню методологій і підходів виконує Інститут стратегії вищої освіти (Institute for Higher Education Policy, Вашингтон, США) та Європейський центр ЮНЕСКО в сфері вищої освіти (ЮНЕСКО — СЕПЕС, Бухарест, Румунія).

Популярність різних рейтингів свідчить, що вони цікаві споживачам. Університети не мають права їх ігнорувати. Більшість наукових праць з проблеми рейтингування присвячено аналізу позитивних якостей та недоліків окремих рейтингів. Поступово формується єдине міжнародне уявлення про університетську якість і досконалість. Завдання нових рейтингів стають більш різноманітними. Перші рейтинги були націлені на допомогу майбутнім студентам у виборі вузу. Сьогодні існують рейтинги аспірантських і професійних програм, зокрема, програм MBA, що характеризують репутацію вузів і є підставою для розподілу державних асигнувань [4].

Методики ранжирування приватних вузів не відрізняються від державних у таких країнах, як США, Японія, Південна Корея, Філіппіни і Бразилія, де недержавний освітній сектор домінує. У США, Швейцарії і Німеччині існують рейтингові сайти, на яких будь-який бажаючий може вибрати критерії оцінки за власним бажанням та на їх підставі скласти свій рейтинг навчальних закладів.

Більшість рейтингів призначені для абітурієнтів, оскільки в останнє десятиріччя на міжнародному освітньому ринку існує жорстока конкурентна боротьба. З'явилися транснаціональні навчальні заклади, що прагнуть залучити якнайбільше іноземних студентів.

Вузи ретельно відслідковують свої позиції в рейтингах і прагнуть підвищити показники, що впливають на престиж. Від місця в рейтингу залежать не тільки фінансові справи навчального закладу, але й перспективи розвитку.

В англійських газетах «Таймс», «Санді Таймс», «Файненшенл Таймс», «Гардіан», «Дейлі Телеграф» серед показників рейтингів фігурують: вартість навчання; вступний конкурс і прохідні бали; оцінки на іспитах при переході на наступний рівень, частка штатних викладачів, сумісників; співвідношення чисельності науково-дослідного і викладацького персоналу, оцінка якості викладання; оцінка якості НДР, технічне оснащення аудиторій, умови проживання студентів; рівень відсіву студентів; працевлаштування випускників, частка закордонних студентів. З'явилися огляди з якості викладання з кількісними показниками.

Випускники німецьких шкіл шукають не навчальний заклад своєї мрії, а кращі освітні програми. Тому в Німеччині складати рейтинги університетів не прийнято - тут порівнюють навчання по визначених спеціальностях і навіть викладання окремих дисциплін. Крім того, у німецьких рейтингах не фігурує інтегрований показник, що виводиться на основі вагових коефіцієнтів. Кожен показник ранжується окремо, і користувач має можливість самостійно обрати найбільш важливі для себе критерії.

Висновки Міжнародної постійної групи експертів по системах рейтингування вузів (СЕПЕС ЮНЕСКО) за результатами 20-річної практики: більшість рейтингів які надрукували СМІ, є рейтинги університетів з використанням власних вагових коефіцієнтів показників:

- методики виходять з того, що якість академічного персоналу, загальний рівень здібностей студентів і наявних ресурсів у значній мірі визначають рівень університету;

- розбіжності виявляються в таких в способах оцінки якості персоналу, рівня матеріально-технічного оснащення;

- різні цілі окремих схем оцінки, відмінність систем і культур вищої освіти, а також різна вірогідність даних пояснює розбіжності рейтингів.

Польські дослідники складають рейтинг приватних вузів за даними, що формуються безпосередньо в університетах шляхом опитування та на основі анкетування роботодавців і досвідчених викладачів. З урахуванням специфіки приватних вузів для їх ранжування застосовуються критерії, що відрізняються від критеріїв загальноуніверситетського рейтингу. Три групи показників залишаються незмінними: репутація (вага 50%), науковий рівень (30%) і умови навчання (20%).

В сфері вищої освіти все ширше використовуються різноманітні рейтинги та таблиці ліг університетів [5, 6, 7]. Моніторингові дослідження передбачають постійне спостереження за динамікою процесів в освіті, що дає можливість надати організаторам освіти об'єктивну інформацію та знання, які необхідні для корегування базових стратегій розвитку.

Висновки. Слід відзначити, що в даний час в світі існує багато систем рейтингової оцінки діяльності вищих навчальних закладів, причому як на державному, так і глобальному рівнях. Одні з них ґрунтуються на статистичних даних, інші спираються на експертні оцінки та опитування, треті використовують змішані процедури. Але не придумано ідеальних рейтингів, що влаштовують всіх.

Розгляд світових університетських систем рейтингування свідчить про тяжіння до індикаторів, які легко вимірюються [8]. Зазначені рейтинги стають впливовим фактором розбудови глобальної освітньої системи. Індикатори провідних світових університетських рейтингів повинні стати підґрунтям суттєвого коригування освітньої політики на рівні держави і на рівні окремих університетів України.

Бібліографічні посилання:

1. Ніна Ван Дайк. Двадцять років ранжирування університетів / Ніна Ван Дайк // Вища школа. – 2006. - №5-6. – С. 48-66.
2. Нянкай Лю, Ін Чень. Академічний рейтинг університетів світу / Нянкай Лю, Ін Чень. // Вища школа. – 2006. - №5-6. – С. 67-77.
3. Насцимбени Ф. Европейская ассоциация-гарантия качества e-LEARNING / Ф. Насцимбени // Высшее образование в России. – 2006. - №12. – С. 55-57.
4. Джоббінс Д. Вихід на глобальну арену: погляд преси (практик рейтингування ВНЗ за кордоном) / Д. Джоббінс // Вища школа. – 2006. - №3. – С. 68-76.
5. Ніколаєнко С. Рейтингові системи – складові національного моніторингу якості вищої освіти / С. Ніколаєнко // Вища школа. – 2006. - №3. – С. 3-14.
6. Воробйов Ю., Визначення рейтингу вищих навчальних закладів на підставі багатьох показників / Ю. Воробйов, О. Вассерман, А. Пашков // Вища школа. – 2003. - №4-5. – С. 43-47.
7. Загородній А. Європейська система забезпечення якості вищої освіти / А. Загородній // Вища школа. – 2006. - №4. – С. 15-22.
8. Курбатов С. Університетські рейтинги як індикатор стану освіти / С. Курбатов // Вища освіта України. – 2009. - №4. – С. 35-41.

О.В. Горпинич, В.О. Салов
(Національний гірничий університет)

В.А. Ямковий
(Інститут інноваційних технологій і змісту освіти)

МЕТОДОЛОГІЯ РЕЙТИНГУВАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. У світі все динамічніше стає процес модернізації вищої освіти і пошук шляхів забезпечення її належної якості. Україна, як і кожна з держав, що приєдналися до Болонського процесу, попри існуючі відмінності й неузгодженості в системах державного управління і освіти, шукає свій шлях до реалізації поставленої мети, а саме сформувати систему вищої освіти якісною та конкурентоздатною в європейському освітянському просторі. Зазначена мета потребує імплементаційного впровадження національної системи моніторингу якості освіти та застосування рейтингових систем оцінювання результативності діяльності навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень. Система вищої освіти України накопичила певний досвід у сфері розробки та використання рейтингових систем. Починаючи з 1992 року, Міністерство освіти і науки, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство аграрної політики здійснювали ранжування підпорядкованих їм вищих навчальних закладів. Також рейтинги вищих навчальних закладів застосовувалися радами ректорів для оцінювання результативності їх діяльності в межах регіону. Методологія формування рейтингової оцінки діяльності вищих навчальних закладів та результати їх ранжування нашли відображення в роботах [1, 2, 3, 4, 5], в той же час сучасні